Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

17 päivänä syyskuuta 2015 *

Muutoksenhaku — Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Parafiinivahamarkkinat — Raakaparafiinimarkkinat — Rikkominen, johon on syyllistynyt emoyhtiön kokonaan omistama tytäryhtiö — Olettama siitä, että emoyhtiö käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöön — Emoyhtiön vastuu, joka johtuu yksinomaan sen tytäryhtiön kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta — Tuomio, jolla alennetaan tytäryhtiölle määrätyn sakon määrää — Vaikutukset emoyhtiön oikeusasemaan

Asiassa C-597/13 P,

jossa on kyse Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 56 artiklaan perustuvasta valituksesta, joka on pantu vireille 22.11.2013,

Total SA, kotipaikka Courbevoie (Ranska), edustajinaan avocat É. Morgan de Rivery ja avocat É. Lagathu,

valittajana,

ja jossa vastapuolena on

Euroopan komissio, asiamiehinään É. Gippini Fournier ja P. Van Nuffel,

vastaajana ensimmäisessä oikeusasteessa,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja T. von Danwitz sekä tuomarit A. Rosas, E. Juhász (esittelevä tuomari), D. Šváby ja A. Prechal,

julkisasiamies: N. Wahl,

kirjaaja: hallintovirkamies V. Tourrès,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.1.2015 pidetyssä istunnossa esitetyn,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.3.2015 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

tuomion

1 Total SA (jäljempänä Total) vaatii valituksessaan unionin tuomioistuinta kumoamaan unionin yleisen tuomioistuimen tuomion Total v. komissio (T-548/08, EU:T:2013:434; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi sen kanteen, jossa vaadittiin pääasiallisesti [EY 81] artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 1.10.2008 tehdyn komission päätöksen K(2008) 5476 lopullinen (asia COMP/39.181 – Kynttilävahat) (tiivistelmä EUVL 2009, C 295, s. 17; jäljempänä riidanalainen päätös) osittaista kumoamista ja toissijaisesti sille määrätyn sakon kumoamista tai sen määrän alentamista.

Asian tausta ja riidanalainen päätös

2 Valituksenalaisessa tuomiossa esitetään seuraavat toteamukset:

”1 [Euroopan komissio] on [riidanalaisella] päätöksellä todennut, että kantaja – – ja sen lähes kokonaan omistama tytäryhtiö Total France SA [(jäljempänä Total France)] olivat muiden yritysten kanssa rikkoneet [EY] 81 artiklan 1 kohtaa ja Euroopan talousalueesta (ETA) [2.5.1992] tehdyn sopimuksen [(EYVL 1994, L 1, s. 3)] 53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla kartelliin parafiinivahamarkkinoilla ETA:n alueella ja raakaparafiinimarkkinoilla Saksassa.

2 [Riidanalaisen] päätöksen adressaatteja ovat seuraava yhtiöt: – – sekä kantaja ja sen tytäryhtiö – –

3 Parafiinivahat valmistetaan jalostamossa raakaöljystä. Niitä käytetään erilaisten tuotteiden, kuten kynttilöiden, kemikaalien, renkaiden ja ajoneuvoteollisuuden tuotteiden valmistuksessa sekä kumi-, pakkaus-, liima- ja purukumiteollisuudessa ([riidanalaisen] päätöksen neljäs perustelukappale).

4 Raakaparafiini on välttämätön raaka-aine parafiinivahojen valmistuksessa. Se on jalostamoiden sivutuote, jota saadaan valmistettaessa perusöljyjä raakaöljystä. Sitä myydään myös loppuasiakkaille, esimerkiksi lastulevyjen valmistajille ([riidanalaisen] päätöksen viides perustelukappale).

5 Komissio aloitti tutkimuksensa sen jälkeen, kun [eräs yhtiö] oli ilmoittanut sille 17.3.2005 päivätyllä kirjeellä kartellin olemassaolosta – – ([riidanalaisen] päätöksen 72 perustelukappale).

6 Komissio teki 28. ja 29.4.2005 [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 20 artiklan 4 kohdan mukaisia tarkastuksia paikan päällä – – Total [Francelle] kuuluvissa toimitiloissa ([riidanalaisen] päätöksen 75 perustelukappale).

7 Tarkastukset suoritettiin Total Francen osalta sellaisen 18.4.2005 tehdyn komission päätöksen perusteella, jolla kantaja ja kaikki sen määräysvallassa suoraan tai välillisesti olevat yritykset, Total France mukaan lukien, määrättiin suostumaan tarkastukseen asetuksen N:o 1/2003 20 artiklan 4 kohdan nojalla – –

8 [18.4.2005 tehty komission] päätös tarkastuksesta annettiin Total Francelle tiedoksi 28.4.2005. Sitä ei ole annettu tiedoksi kantajalle.

9 Total France sai komissiolta tietojensaantipyyntöjä 3.11.2005 ja 27.11.2006, ja se vastasi niihin 23.12.2005 ja 13.12.2006. Se sai 30.1.2007 komissiolta lisäkysymyksiä, joihin se vastasi 4.4.2007.

10 Komissio lähetti 29.5.2007 [riidanalaisen päätöksen adressaateille], mukaan lukien kantajalle ja Total Francelle, väitetiedoksiannon ([riidanalaisen] päätöksen 85 perustelukappale).

11 Kantaja esitti 13.8.2007 päivätyllä kirjeellä huomautuksia vastauksena väitetiedoksiantoon – –

12 Komissio järjesti 10. ja 11.12.2007 kuulemistilaisuuden, johon kantaja osallistui.

13 Kuulemistilaisuuden jälkeen kantaja sai komissiolta useita tietojensaantipyyntöjä. Pyynnöt, jotka oli päivätty 21.12.2007 ja 29.5.2008, koskivat kantajan ja Total Francen liikevaihtoja erityisesti parafiinivaha- ja raakaparafiinimarkkinoilla. Pyyntö, joka oli päivätty 4.4.2008, koski sen rikkomisen tosiasiallisuutta, johon Total France oli osallistunut. Kantaja vastasi 20.2., 8.4. ja 10.6.2008 ilmoittamalla, ettei se ollut saanut tietoa siitä rikkomisesta, josta Total Francea moitittiin.

14 [Riidanalaisen] päätöksen mukaan Total Francen työntekijöitä oli osallistunut rikkomiseen koko sen kestoajan. Komissio katsoi siis Total Francen olevan suoraan vastuussa kartellista ([riidanalaisen] päätöksen 555 ja 556 perustelukappale). Komissio totesi, että kantaja omisti vähintäänkin 98 prosenttia Total Francesta ja että tämän perusteella oli mahdollista olettaa, että se käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa Total Francen käyttäytymiseen, koska kumpikin yhtiö kuului samaan yritykseen ([riidanalaisen] päätöksen 557–559 perustelukappale). Kantaja täsmensi vastauksena unionin yleisen tuomioistuimen esittämään kirjalliseen kysymykseen Total Francen muista omistajista, että se omisti välillisesti myös loput Total Francen osakepääomasta. Oikeudenkäynnin aikana on siis käynyt ilmi, että Total France oli kantajan riidanalaisen ajanjakson aikana kokonaan omistama tytäryhtiö.

15 Käsiteltävässä asiassa määrättyjen sakkojen määrä on laskettu niiden asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen (EUVL 2006, C 210, s. 2) – – perusteella, jotka olivat voimassa silloin, kun väitetiedoksianto annettiin tiedoksi [riidanalaisen päätöksen adressaateille].”

3 Riidanalaisen päätöksen 1 ja 2 artiklassa todetaan seuraavaa:

”1 artikla

Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [EY] 81 artiklan 1 kohtaa ja 1.1.1994 alkaen ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla mainittuina ajanjaksoina jatkettuun sopimukseen ja/tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan parafiinivaha-alalla yhteismarkkinoilla ja 1.1.1994 lähtien ETA:ssa:

– –

Total France – –: 3.9.1992–28.4.2005 ja

Total – –: 3.9.1992–28.4.2005.

Siltä osin kuin on kyse seuraavista yrityksistä rikkominen koskee myös mainittujen ajanjaksojen osalta loppuasiakkaille Saksan markkinoilla myytyä raakaparafiinia:

Total France – –: 30.10.1997–12.5.2004 ja

Total – –: 30.10.1997–12.5.2004.

– –

2 artikla

Edellä 1 artiklassa tarkoitetusta rikkomisesta määrätään seuraavat sakot:

– –

Total France – – yhteisvastuullisesti Totalin kanssa – –: 128 163 000 [euroa].”

4 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 577 perustelukappaleessa, että suurin osa Totalin väitteistä perustui tytäryhtiön kykyyn toimia itsenäisesti sen hoitaessa päivittäistä liiketoimintaansa. Komissio on riidanalaisen päätöksen 578 perustelukappaleessa suorittanut arviointeja käsitteestä tytäryhtiön ”itsenäinen toiminta” ja etenkin arvioinnin, jonka mukaan ”ratkaisevan vaikutusvallan käyttäminen tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan ei edellytä päivittäistä puuttumista tytäryhtiön liikkeenjohtoon”.

5 Komissio totesi samassa perustelukappaleessa vielä seuraavaa:

”Itse asiassa [Total] myöntää, että sillä on rooli strategisten suuntautumisten institutionaalisessa koordinoinnissa ja valvonnassa ja että sillä on valta hyväksyä tai jättää hyväksymättä merkittävimmät investoinnit tai kaikki tärkeimmät toimintojen muutokset konsernin sisällä. Tämä osoittaa, että [Totalilla] emoyhtiönä on intressi ja tärkeä rooli tytäryhtiöihinsä nähden osakkaana, joka haluaa suojella taloudellisia omistajan intressejään ja kaupallista strategiaa koskevia intressejään. [Total] laatii myös luettelon tietyistä muista aiheista, kuten henkilöstöön sovellettava politiikka, konsernitilinpito, konsernin veropolitiikan määrittäminen ja tietyt muut horisontaaliset operatiiviset tehtävät, joihin kuuluvat yritysturvallisuus, ympäristö, eettisiä edellytyksiä kunnioittava varainhoito, rahoitustoiminnat jne., jotka ovat [Totalin] käsissä koko konsernin lukuun.”

6 Komissio tutki riidanalaisen päätöksen 579–582 perustelukappaleessa Totalin väitteet, jotka perustuivat siihen, ettei emoyhtiön ja tytäryhtiön välillä ollut johdon vastuualueiden päällekkäisyyttä, ettei emoyhtiö ollut missään vaiheessa saanut emoyhtiöltä ohjeita parafiinivahojen markkinointiin sovellettavan toimintapolitiikan osalta, ettei tytäryhtiö ollut milloinkaan ilmoittanut emoyhtiölle toiminnoistaan merkityksellisillä markkinoilla, ja lopuksi, että parafiinivahaan liittyvän toiminnan merkitys oli hyvin vähäinen sekä tytäryhtiölle että emoyhtiölle. Komissio päätteli riidanalaisen päätöksen 585 perustelukappaleessa, etteivät Totalin esittämät seikat riittäneet kumoamaan sellaisen ratkaisevan vaikutusvallan käyttämistä koskevaa olettamaa, joka perustuu siihen, että Total omistaa suoraan tai välillisesti tytäryhtiönsä Total Francen lähes kokonaan.

Valituksenalainen tuomio

7 Valittaja vaati unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 16.12.2008 toimittamallaan kannekirjelmällä ensisijaisesti riidanalaisen päätöksen kumoamista sitä koskevilta osin, ja se vetosi vaatimustensa tueksi seitsemään kanneperusteeseen. Se vaati toissijaisesti myös sen maksettavaksi yhteisvastuullisesti Total Francen kanssa määrätyn sakon kumoamista tai sen määrän alentamista ja vetosi tältä osin kahteen kanneperusteeseen. Valittaja väitti tässä tarkoituksessa lähinnä, ettei se voinut käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä käyttäytymiseen ja että tytäryhtiö toimi siis markkinoilla itsenäisesti. Koska se ei ollut itse osallistunut moitittuun kartelliin, sen ei näin ollen voitu katsoa olevan vastuussa sen tytäryhtiön kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta. Valittaja riitautti lisäksi sen kilpailusääntöjen rikkomisen, johon sen tytäryhtiö oli syyllistynyt, keston, sellaisena kuin komissio oli sen laskenut. Unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi valituksenalaisella tuomiolla kaikki kanneperusteet.

8 Unionin yleinen tuomioistuin toisti valituksenalaisen tuomion 73 kohdassa sananmukaisesti komission riidanalaisen päätöksen 578 perustelukappaleessa esittämät arvioinnit. Se tutki valituksenalaisen tuomion 74–99 kohdassa kaikki Totalin esittämät väitteet sen tytäryhtiön toiminnan itsenäisyydestä ja

totesi valituksenalaisen tuomion 102 kohdassa komission perustellusti katsoneen, ettei valittaja ollut onnistunut kumoamaan olettamaa, jonka mukaan se käytti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan.

9 Unionin yleinen tuomioistuin tutki valituksenalaisen tuomion 215–219 kohdassa Totalin väitteet, jotka koskivat kyseisen yhtiön tytäryhtiön kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestoa, ja totesi valituksenalaisen tuomion 224 kohdassa seuraavaa:

”Unionin yleinen tuomioistuin toteaa täyden harkintavaltansa käytön osalta, ettei kantaja ole osoittanut riidanalaisessa päätöksessä mitään sellaista virhettä tai sääntöjenvastaisuutta, joka oikeuttaisi kumoamaan sille määrätyn sakon tai alentamaan sen määrää. Se katsoo myös, että kaikki tapaukseen liittyvät seikat ja erityisesti sen rikkomisen, johon kantaja on syyllistynyt, vakavuus ja kesto huomioon ottaen kantajalle määrätyn sakon määrä on asianmukainen.”

Tuomio Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08)

10 Tuomiolla Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423), joka annettiin samana päivänä kuin valituksenalainen tuomio nyt käsiteltävässä asiassa, unionin yleinen tuomioistuin alensi tytäryhtiölle Total Francelle, jonka seuraaja Total Raffinage Marketing SA on, määrätyn sakon määrän 125 459 842 euroon ja hylkäsi muilta osin kanteen, jonka viimeksi mainittu oli nostanut samanaikaisesti emoyhtiönsä Totalin nostaman kanteen kanssa. Unionin yleinen tuomioistuin katsoi, että komissio oli Total Francen kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestoa kuvastavaa korotuskerrointa vahvistaessaan loukannut suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, koska se oli rinnastanut 7 kuukauden ja 28 päivän pituisen osallistumisajanjakson parafiinivahojen osalta sekä 6 kuukauden ja 12 päivän pituisen osallistumisajanjakson raakaparafiinin osalta yhden kokonaisen vuoden pituiseen osallistumisajanjaksoon. Unionin yleinen tuomioistuin ei sitä vastoin alentanut valituksenalaisessa tuomiossa samansuuruisesti Totalille määrätyn sakon määrää.

Valituksen tarkastelu

11 Valitus jakautuu kuuteen valitusperusteeseen. Valittaja väittää ensimmäisellä ja kolmannella valitusperusteellaan, että vaikka sen vastuu johtuu täysin sen tytäryhtiön vastuusta, unionin yleinen tuomioistuin ei ole myöntänyt sille samansuuruista alennusta, jonka sen tytäryhtiö on saanut tälle määrätyn sakon määrästä. Se on siis ankaroittanut ilman mitään oikeudellista perustaa valittajalle määrättyä seuraamusta. Valittaja väittää toisella valitusperusteellaan, että unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, koska se ei ole kumonnut riidanalaista päätöstä sen perusteella, että komissio ei ollut noudattanut perusteluvelvollisuuttaan. Valittaja vaatii neljännellä, viidennellä ja kuudennella valitusperusteellaan, jotka on esitetty toissijaisesti, että unionin tuomioistuin vahvistaa muuttamista koskevaa toimivaltaansa käyttäen ja kaikki asiaan liittyvät olosuhteet huomioon ottaen sille sakon, joka on samansuuruinen kuin sen tytäryhtiön osalta vahvistettu sakko.

12 Aluksi on tutkittava toinen valitusperuste ja sen jälkeen yhdessä ensimmäinen ja kolmas valitusperuste.

Toinen valitusperuste

Asianosaisten lausumat

13 Total moittii unionin yleistä tuomioistuinta siitä, että se on laillisuusvalvontaansa harjoittaessaan tehnyt oikeudellisen virheen, koska se ei ole kumonnut riidanalaista päätöstä sen perusteella, ettei komissio ollut noudattanut perusteluvelvollisuuttaan. Komissio ei näet ole tutkinut niitä valittajan väitteitä, joilla oli tarkoitus kumota olettama siitä, että valittaja käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä liiketoimintapolitiikkaan.

14 Totalin mukaan nyt käsiteltävän asian asiayhteys vastaa tuomion Elf Aquitaine v. komissio (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 167 kohta) taustalla olevaa asiayhteyttä ja edellyttää siis komissiolta yksityiskohtaisempia perusteluja niistä syistä, joiden vuoksi se katsoi, etteivät valittajan esittämät seikat riittäneet kumoamaan kyseistä olettamaa. Valittaja on vedonnut tässä tarkoituksessa useisiin todisteisiin, kuten sen tytäryhtiön itsenäisyyteen, siihen, ettei tytäryhtiö ilmoittanut emoyhtiölle toiminnastaan markkinoilla, ja siihen, ettei emoyhtiö ollut antanut tytäryhtiölleen ohjeita tämän toiminnan johtamisesta. Komissio ei ole kuitenkaan vastannut näihin todisteisiin, mikä merkitsee perustelujen puuttumista eli sellaisen olennaisen menettelymääräyksen rikkomista, joka unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt ottaa esiin omasta aloitteestaan, koska tällainen peruste on oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluva peruste (ks. tuomio Siemens ym. v. komissio, C-239/11 P, C-489/11 P ja C-498/11 P, EU:C:2013:866, 321 kohta).

15 Jos unionin yleinen tuomioistuin ei voinut yksilöidä niitä riidanalaisen päätöksen kohtia, jotka vastaavat yksityiskohtaisesti valittajan esittämiä seikkoja, sen olisi pitänyt ottaa omasta aloitteestaan esiin peruste, joka koskee perustelujen puuttumista riidanalaisesta päätöksestä, ja kumota kyseinen päätös. Unionin yleinen tuomioistuin on sen sijaan, että se olisi ottanut esiin tällaisen perusteen, esittänyt valituksenalaisen tuomion 75–102 kohdassa oman arviointinsa kustakin näistä seikoista ja korvannut sillä siis komission arvioinnin.

16 Komission mielestä tätä valitusperustetta ei voida ottaa tutkittavaksi, koska valittaja pyrkii sillä muuttamaan oikeudenkäynnin kohdetta, sellaisena kun siitä on lausuttu unionin yleisessä tuomioistuimessa, esittämällä ensimmäistä kertaa unionin tuomioistuimessa perusteen, joka koskee perustelujen puuttumista riidanalaisesta päätöksestä. Komission mukaan se, että perustelujen puuttumista koskeva peruste on oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluva peruste, antaa tuomioistuimelle mahdollisuuden ottaa se esiin omasta aloitteestaan, mutta se ei merkitse sitä, että unionin yleisen tuomioistuimen on sillä uhalla, että sen tuomio kumotaan, valvottava omasta aloitteestaan kaikki päätöksen perusteluihin liittyvät sellaiset näkökohdat, joita ei ole tuotu esiin unionin yleisessä tuomioistuimessa.

17 Komissio huomauttaa, että valittajan esittämät todisteet eli se, että valittajan tytäryhtiö on taloudellisesti itsenäinen, se, että kyseisellä tytäryhtiöllä on oma paikallisjohtonsa, se, ettei emoyhtiön ja sen tytäryhtiön välillä ole kulkenut tietoa tytäryhtiön toiminnasta, ja se, että sillä toiminnalla, jota kilpailusääntöjä rikkova kartelli koski, oli vähäinen merkitys emoyhtiön liikevaihdon kannalta, ovat väitteitä, jotka on esitetty unionin yleiseen tuomioistuimeen toimitetun kumoamiskanteen neljännen kanneperusteen yhteydessä ja joissa viitataan komission riidanalaisessa päätöksessä tekemään ilmeiseen arviointivirheeseen eikä perustelujen puuttumiseen kyseisestä päätöksestä. Unionin yleinen tuomioistuin on vastannut kyseisiin perusteisiin, joilla pyrittiin kumoamaan ratkaisevan vaikutusvallan käyttämistä koskeva olettama. Sen käsiteltäväksi ei siten ole kyseisen kanneperusteen tutkinnan yhteydessä saatettu perusteluja koskevaa kysymystä vaan asiakysymys.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

18 Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan SEUT 296 artiklan toisessa kohdassa määrätty unionin toimia koskeva perusteluvelvollisuus on olennainen muotomääräys, joka on erotettava perustelujen aineellisesta paikkansapitävyydestä, koska viimeksi mainittu koskee riidanalaisen toimen aineellista lainmukaisuutta (ks. tuomio Elf Aquitaine v. komissio, C-521/09 P, EU:C:2011:620, 146 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio Gascogne Sack Deutschland v. komissio, C-40/12 P, EU:C:2013:768, 46 kohta).

19 Valittaja on tässä tapauksessa riitauttanut unionin yleisessä tuomioistuimessa riidanalaisen päätöksen 578 perustelukappaleessa tehdyn arvioinnin niistä seikoista, joihin se oli vedonnut ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman kumoamiseksi. Valittaja on väittänyt komission hylänneen virheellisesti seikat, joihin se oli vedonnut osoittaakseen, ettei se ollut käyttänyt ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä kaupalliseen käyttäytymiseen, väittämättä kuitenkaan, että komissio olisi tässä yhteydessä loukannut sen osalta riidanalaisessa päätöksessä perusteluvelvollisuuttaan.

20 On huomautettava, että – kuten tämän tuomion 8 kohdasta ilmenee – unionin yleinen tuomioistuin on vasta toistettuaan sananmukaisesti riidanalaisen päätöksen 578 perustelukappaleessa esitetyt komission arvioinnit tutkinut yksi kerrallaan valituksenalaisen tuomion 74–99 kohdassa kaikki ne Totalin väitteet, jotka koskivat sen tytäryhtiön toiminnan itsenäisyyttä, ja tullut valituksenalaisen tuomion 102 kohdassa siihen lopputulokseen, että komissio oli perustellusti katsonut, ettei valittaja ollut onnistunut kumoamaan mainittua olettamaa.

21 Toisen valitusperusteen ensimmäinen osa perustuu samoihin argumentteihin, joihin valittaja on vedonnut unionin yleisessä tuomioistuimessa väittääkseen, että ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevaa olettamaa on sovellettu virheellisesti, eikä väittääkseen, että perusteluvelvollisuutta on mahdollisesti jätetty noudattamatta. Valittaja ei arvostele kuitenkaan enää muutoksenhakuvaiheessa valituksenalaisen tuomion kyseisissä kohdissa olevan unionin yleisen tuomioistuimen päättelyn oikeellisuutta vaan se vetoaa yksinomaan oikeudelliseen virheeseen, jonka unionin yleinen tuomioistuin on väitetysti tehnyt jättämällä määräämättä seuraamuksen siitä, etteivät riidanalaisen päätöksen perustelut ole väitetysti riittäviä siltä osin kuin on kyse niiden valittajan esittämien seikkojen hylkäämisestä, joilla pyrittiin kumoamaan ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskeva olettama.

22 Mainitussa osassa esitetään siis muutoksenhakuvaiheessa uusi väite, jolla riitautetaan riidanalaisen päätöksen perustelujen riittävyys ratkaisevaa vaikutusvaltaa koskevan olettaman soveltamisen osalta. Tästä seuraa, että mainittu osa on jätettävä tutkimatta, sillä unionin tuomioistuin on muutoksenhakumenettelyssä lähtökohtaisesti toimivaltainen arvioimaan ainoastaan sitä oikeudellista ratkaisua, jonka unionin yleinen tuomioistuin on tehnyt sille esitetyistä perusteista (ks. vastaavasti tuomio Gascogne Sack Deutschland v. komissio, C-40/12 P, EU:C:2013:768, 52 kohta).

23 Koska tämä toisen valitusperusteen ensimmäinen osa on jätettävä tutkimatta, myös kyseisen valitusperusteen toinen osa, jossa valittaja väittää, että unionin yleinen tuomioistuin on korvannut riidanalaisen päätöksen perustelut, on hylättävä, koska se edellyttää välttämättä kyseisen päätöksen perustelujen tutkimista.

24 Kyseinen valitusperuste on näin ollen hylättävä kokonaisuudessaan.

Ensimmäinen ja kolmas valitusperuste

Asianosaisten lausumat

25 Total väittää, että koska sen osalta vahvistettu vastuu ja sen velvoittaminen maksamaan sakko yhteisvastuullisesti perustuivat yksinomaan sen tytäryhtiön vastuuseen, unionin yleinen tuomioistuin on ankaroittanut emoyhtiölle määrättyä seuraamusta, koska se on alentanut kyseiselle tytäryhtiölle määrätyn sakon määrää suorittamatta samaa alennusta sen emoyhtiön osalta. Kun otetaan huomioon kyseinen vastuu, joka on täysin johdettua, emoyhtiölle ja sen tytäryhtiölle määrättyjen sakkojen määrien välinen ero eli 2 704 158 euron suuruinen summa on sakko, jolla ei ole mitään oikeudellista perustaa. Kyseinen Totalin vastuun luonteen muuttaminen perustuu lisäksi valituksenalaiseen tuomioon ilman, että Totalille olisi annettu menettelyn missään vaiheessa mahdollisuutta esittää huomautuksensa tältä osin, mikä merkitsee sen puolustautumisoikeuksien loukkaamista.

26 Valittajan mukaan riidanalainen tilanne on sama, joka oli taustalla tuomiossa komissio v. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29), jossa unionin tuomioistuin totesi ensin, että emoyhtiön vastuu oli täysin sen tytäryhtiön vastuusta johdettavaa ja siihen liittyvää vastuuta ja riippui siten tytäryhtiön vastuusta, ja mukautti tämän jälkeen emoyhtiölle määrätyn sakon määrän sen tytäryhtiölle määrätyn alennetun sakon määrän tasolle. Valittaja on nyt käsiteltävässä tapauksessa sellaisen emoyhtiön tilanteessa, jonka vastuu on täysin sen tytäryhtiön vastuusta johtuvaa vastuuta. Valittaja huomauttaa, että koska sen osalta vahvistettu kyseessä olevaan kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kesto voi olla ainoastaan samanpituinen kuin sen tytäryhtiön osalta vahvistettu osallistumisen kesto ja koska sen tytäryhtiölle määrätyn sakon määrän alentaminen perustuu pelkästään osallistumisen keston lyhentämiseen yksin kyseisen yhtiön osalta, unionin yleisen tuomioistuimen olisi pitänyt käyttää päätösten muuttamista koskevaa toimivaltaansa samalla tavalla kuin sitä on käytetty tuomiossa komissio v. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) ja mukauttaa sen sakon määrää, josta emoyhtiön on katsottu olevan vastuussa, sen tytäryhtiölle lopulta määrätyn sakon määrän mukaisesti.

27 Total toteaa vielä, että valituksenalainen tuomio sekä tuomio Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423) on annettu samana päivänä samassa ratkaisukokoonpanossa, joten unionin yleinen tuomioistuin, joka on tehnyt päätöksen olla muuttamatta valittajalle määrätyn sakon määrää, on loukannut syrjintäkiellon periaatetta näiden kahden asian osalta, jotka koskevat samoja tosiseikkoja ja joissa on kyse yhden ja saman yrityksen kahdesta yksiköstä. Unionin tuomioistuimet voivat lisäksi muuttaa sakon määrää päätösten muuttamista koskevan toimivaltansa yhteydessä. Ne eivät sitä vastoin voi muuttaa vastuun ja siihen perustuvan sakon yhteisvastuullista ja yhtenäistä luonnetta niihin yksiköihin nähden, jotka muodostavat yhden ja saman yrityksen, jos emoyhtiön vastuu on yksinomaan sen tytäryhtiön vastuusta riippuvaa vastuuta. Unionin yleinen tuomioistuin, joka on muuttanut Totalin ja sen tytäryhtiön vastuun ja näin ollen niille määrätyn sakon yhteisvastuullista ja yhtenäistä luonnetta, on siten tehnyt oikeudellisen virheen.

28 Komission mielestä valittajan väitteet eivät ole perusteltuja, sillä niissä nojaudutaan virheelliseen lähtökohtaan, jonka mukaan unionin yleinen tuomioistuin on ankaroittanut valittajan vastuuta valittajan kanteen hylätessään. Kun unionin yleinen tuomioistuin on hylännyt kyseisen kanteen, se ei kuitenkaan ole puuttunut valittajan vastuuseen eikä sakon määrään kokonaisuudessaan. Sillä, että unionin yleinen tuomioistuin on alentanut tytäryhtiölle määrätyn sakon määrää, ei ole ollut mitään vaikutusta valittajan, jonka on edelleen maksettava sakon määrä kokonaisuudessaan, vastuun ulottuvuuteen.

29 Komissio huomauttaa, ettei pelkästään se, että Totalista on sakon yhden osan osalta tullut ainoa velallinen komissioon nähden, merkitse Totalille määrätyn sakon muuttamista, ja se on ainoastaan väistämätön seuraus unionin yleisen tuomioistuimen tuomiossa Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423) tekemästä päätöksestä alentaa sen yhteisvelalliselle määrätyn sakon määrää. Sellaisen emoyhtiön tilannetta, jolle on määrätty seuraamus yhteisvastuullisesti tytäryhtiönsä kanssa, ei

yleisesti ottaen voida erottaa sellaisten muiden oikeudellisten yksiköiden tilanteesta, joiden on katsottu olevan yhteisvastuussa ja jotka ovat määrätyn sakon yhteisvelallisia. Tapauksissa, joissa sakko määrätään maksettavaksi yhteisvastuullisesti, sakon määrän alentaminen jonkin yhteisvelallisen kustannuksella johtaa väistämättä siihen, että toinen yhteisvelallinen on yksin vastuussa tätä alennusta vastaavasta määrästä.

30 Komission mukaan emoyhtiö ja sen tytäryhtiö voivat aina yhdessä nostaa yhden kanteen päätöksestä, jolla niille on määrätty sakko. Kun emoyhtiö päättää vaatia sille määrätyn sakon kumoamista ja muuttamista omalla kanteella, kyseisen kanteen ratkaiseminen riippuu tässä tarkoituksessa esitetyistä väitteistä eikä tytäryhtiön samanaikaisesti nostamassa kanteessa mahdollisesti esittämistä väitteistä. Unionin tuomioistuimen tuomiossa komissio v. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) vahvistamat edellytykset, jotka koskevat sitä, että emoyhtiöiden ja niiden tytäryhtiöiden samanaikaisesti nostamien kanteiden ”kohde on sama”, eivät kuitenkaan ole täyttyneet nyt käsiteltävässä tapauksessa. Vaikka on totta, että sekä Total että sen tytäryhtiö ovat arvostelleet unionin yleisessä tuomioistuimessa komission tekemää arviointia kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistumisen kestosta, unionin yleinen tuomioistuin on kuitenkin alentanut tytäryhtiölle määrätyn sakon määrää tytäryhtiön eikä emoyhtiön esittämien väitteiden perusteella.

Unionin tuomioistuimen arviointi asiasta

31 Valittaja riitauttaa ensimmäisellä ja kolmannella valitusperusteellaan sen, ettei unionin yleinen tuomioistuin ole valituksenalaisessa tuomiossa ottanut huomioon tuomiota Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423), jolla Total Francelle määrätyn sakon määrä alennetaan 125 459 842 euroon. Se väittää, että tuomioon komissio v. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) perustuvan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön nojalla unionin yleisen tuomioistuimen oli alennettava mainitun sakon määrää myös Totalin osalta.

32 Unionin kilpailuoikeus koskee yritysten toimintaa. Perussopimusten laatijoiden valitsema ratkaisu on ollut käyttää yrityksen käsitettä yksilöitäessä kilpailuoikeuden sääntöjen rikkomisen tekijää, jolle voidaan määrätä seuraamus SEUT 101 ja SEUT 102 artiklan perusteella, eikä muita käsitteitä, kuten yhtiön tai oikeushenkilön käsitettä, jota käytetään muun muassa SEUT 54 artiklassa (ks. tuomio komissio ym. v. Siemens Österreich ym., C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 41 ja 42 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

33 Yrityksen käsitteellä tarkoitetaan jokaista yksikköä, joka harjoittaa taloudellista toimintaa, riippumatta yksikön oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta. Yrityksen käsitteellä on katsottava tarkoitettavan taloudellista kokonaisuutta, vaikka oikeudellisesti tämän taloudellisen kokonaisuuden muodostaakin useampi kuin yksi luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö. Kun tällainen taloudellinen yksikkö rikkoo kilpailusääntöjä, sen asiana on yksilöllisen vastuun periaatteen mukaisesti vastata kyseisestä rikkomisesta (ks. tuomio komissio ym. v. Siemens Österreich ym., C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 43 ja 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 Tässä yhteydessä oikeushenkilölle, joka ei ole syyllistynyt kilpailuoikeuden rikkomiseen, voidaan tietyissä olosuhteissa kuitenkin määrätä seuraamus toisen oikeushenkilön kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevästä toiminnasta, jos ne kuuluvat kumpikin samaan taloudelliseen yksikköön ja muodostavat siis yrityksen, joka on rikkonut SEUT 101 artiklaa (ks. tuomio komissio ym. v. Siemens Österreich ym., C-231/11 P–C-233/11 P, EU:C:2014:256, 45 kohta).

35 Emoyhtiön voidaan siten katsoa olevan vastuussa tytäryhtiön käyttäytymisestä silloin, kun emoyhtiö käyttää tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa kyseisen tytäryhtiön käyttäytymiseen (ks. vastaavasti tuomio Akzo Nobel ym. v. komissio, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 58 ja 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

36 Sellaisessa tapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa kokonaan tytäryhtiönsä, on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan emoyhtiö tosiasiallisesti käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiönsä käyttäytymiseen (ks. tuomio Akzo Nobel ym. v. komissio, C-97/08 P, EU:C:2009:536, 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

37 Käsiteltävässä asiassa komissio on katsonut Totalin olevan vastuussa rikkomisesta, johon Total France oli syyllistynyt, ja se on määrännyt niiden maksettavaksi yhteisvastuullisesti 128 163 000 euron suuruisen sakon. Kuten tämän tuomion 10 kohdassa on korostettu, unionin yleinen tuomioistuin on alentanut tuomiollaan Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423) tytäryhtiölle Total Francelle määrätyn sakon määrän 125 459 842 euroon.

38 Unionin tuomioistuin on todennut, että tilanteessa, jossa emoyhtiön vastuu on johdettu täysin sen tytäryhtiön vastuusta ja jossa mikään muu tekijä ei yksilöi sitä käyttäytymistä, josta emoyhtiötä moititaan, emoyhtiön vastuu ei voi olla suurempi kuin sen tytäryhtiön vastuu (ks. vastaavasti tuomio komissio v. Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 37, 39, 43 ja 49 kohta).

39 Se, että unionin tuomioistuimet soveltavat kyseisestä oikeuskäytännöstä ilmeneviä periaatteita, edellyttää, että tietyt menettelylliset edellytykset ovat täyttyneet, ja näihin edellytyksiin kuuluu etenkin edellytys siitä, että emoyhtiö ja tytäryhtiö ovat nostaneet samanaikaisesti kanteet, joiden kohde on sama (ks. tuomio komissio v. Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 49 kohta). Unionin tuomioistuin on täsmentänyt, että ”saman kohteen” käsite ei edellytä sitä, että kyseisten yhtiöiden esittämät kannekirjelmät ja argumentit olisivat laajuudeltaan identtiset (ks. tuomio komissio v. Tomkins, C-286/11 P, EU:C:2013:29, 43 kohta).

40 On todettava, että kyseiset edellytykset olivat täyttyneet nyt käsiteltävässä asiassa. Tuomion komissio v. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) taustalla olevassa tapauksessa kyseessä olevan emoyhtiön ja tytäryhtiön tavoin näet Total sekä Total France olivat nostaneet kanteen riidanalaisesta päätöksestä ja kyseisillä kanteilla oli sama kohde siltä osin kuin ne koskivat muun muassa kilpailusääntöjen rikkomisen kestoa.

41 Vaikka unionin tuomioistuin on tuomiossa komissio v. Tomkins (C-286/11 P, EU:C:2013:29) ottanut kantaa ainoastaan mahdollisuuteen ottaa sellaisen emoyhtiön, jonka vastuu on täysin sen tytäryhtiön vastuusta johdettua vastuuta, nostaman kanteen yhteydessä huomioon kyseisen tytäryhtiön nostaman kanteen tulos, unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ja etenkin tuomiosta Areva ym. v. komissio (C-247/11 P ja C-253/11 P, EU:C:2014:257, 136–138 kohta) ilmenee, että jos edellä olevissa kohdissa esiin tuodut menettelylliset edellytykset ovat täyttyneet, emoyhtiön, jonka vastuu on täysin sen tytäryhtiön vastuusta johdettua vastuuta, vastuuta on lähtökohtaisesti laskettava samalla tavalla kuin on mahdollisesti laskettu sitä sen tytäryhtiön vastuuta, jonka on katsottu kuuluvan emoyhtiölle.

42 Unionin yleinen tuomioistuin on siis tehnyt oikeudellisen virheen, kun se ei ole ottanut huomioon tuomion Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423) tulosta.

43 Tästä seuraa, että ensimmäinen ja kolmas valitusperuste ovat perusteltuja.

44 Valituksenalainen tuomio on näin ollen kumottava siltä osin kuin unionin yleinen tuomioistuin ei ole mukauttanut Totalille määrätyn sakon määrää Total Francelle määrätyn sakon määrän tasolle.

45 Tämän perusteella ja myös tänä samana päivänä asiassa Total Marketing Services v. komissio (C-634/13 P, EU:C:2015) annetun tuomion johdosta valituksen neljättä, viidettä ja kuudetta toissijaista valitusperustetta ei ole tarpeen tutkia.

46 Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön 61 artiklan ensimmäisen kohdan toisen virkkeen mukaan unionin tuomioistuin voi silloin, kun valitus hyväksytään ja kun unionin yleisen tuomioistuimen ratkaisu kumotaan, ratkaista asian lopullisesti itse, jos asia on ratkaisukelpoinen. Nämä edellytykset täyttyvät tässä asiassa.

47 Edellä tämän tuomion 38–44 kohtaan sisältyvien seikkojen perusteella Totalille määrätyn sakon määrä on alennettava samansuuruiseksi kuin sen tytäryhtiölle Total Francelle määrätty sakko, sellaisena kuin se on vahvistettu tuomion Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423) tuomiolauselman 1 kohdassa.

48 Totalin maksettavaksi yhteisvastuullisesti Total Francen kanssa riidanalaisen päätöksen 2 artiklassa määrätyn sakon määräksi on näin ollen vahvistettava 125 459 842 euroa.

Oikeudenkäyntikulut

49 Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 184 artiklan 2 kohdassa todetaan, että jos valitus on perusteeton tai jos valitus on hyväksytty ja unionin tuomioistuin itse ratkaisee riidan lopullisesti, se tekee ratkaisun oikeudenkäyntikuluista.

50 Saman työjärjestyksen 138 artiklan 1 kohdan mukaan, jota sovelletaan valituksen käsittelyyn työjärjestyksen 184 artiklan 1 kohdan nojalla, asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Työjärjestyksen 138 artiklan 3 kohdassa määrätään, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, kukin asianosainen vastaa omista kuluistaan. Unionin tuomioistuin voi kuitenkin päättää, että asianosainen vastaa omien kulujensa lisäksi osasta toisen asianosaisen kuluja, jos tämä on perusteltua asiassa ilmenneiden seikkojen vuoksi.

51 Tässä yhteydessä on nyt käsiteltävään asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella määrättävä, että Total vastaa kolmesta neljäsosasta valituksesta ja asian käsittelystä unionin yleisessä tuomioistuimessa aiheutuneista komission oikeudenkäyntikuluista ja omista oikeudenkäyntikuluistaan ja että komissio vastaa yhdestä neljäsosasta niistä omista oikeudenkäyntikuluistaan ja niistä Totalin oikeudenkäyntikuluista, jotka liittyvät näihin kahteen oikeudenkäyntiin.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (viides jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Unionin yleisen tuomioistuimen tuomio Total v. komissio (T-548/08, EU:T:2013:434) kumotaan siltä osin kuin siinä ei ole mukautettu Total SA:lle määrätyn sakon määrää Total Raffinage Marketing SA:lle tuomiossa Total Raffinage Marketing v. komissio (T-566/08, EU:T:2013:423) määrätyn sakon määrän tasolle.

2) Valitus hylätään muilta osin.

3) Total SA:n maksettavaksi yhteisvastuullisesti Total Raffinage Marketing SA:n kanssa [EY 81] artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä 1.10.2008 tehdyn komission päätöksen K(2008) 5476 lopullinen (asia COMP/39.181 – Kynttilävahat) 2 artiklassa määrätyn sakon määräksi vahvistetaan 125 459 842 euroa.

4) Total SA vastaa kolmesta neljäsosasta niistä Euroopan komission oikeudenkäyntikuluista ja niistä omista oikeudenkäyntikuluistaan, jotka liittyvät nyt käsiteltyyn valitukseen ja asian käsittelyyn unionin yleisessä tuomioistuimessa.

5) Euroopan komissio vastaa yhdestä neljäsosasta niistä omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä neljäsosasta niistä Totalin oikeudenkäyntikuluista, jotka liittyvät nyt käsiteltyyn valitukseen ja asian käsittelyyn unionin yleisessä tuomioistuimessa.

Allekirjoitukset